

Kapitel 1 Företagens ekonomiska modell – en introduktion

Innehåll

- 1.1 Privatlivets ekonomiska modell
- 1.2 Företagens ekonomiska modell
  - 1.2.1 Modellens termer och begrepp
  - 1.2.2 Investeringar
  - 1.2.3 Lån, amortering och ränta
  - 1.2.4 Försäljning
  - 1.2.5 Inköp
  - 1.2.6 Inköp som lagras
- 1.3 Sammanfattning om företagets ekonomiska modell
- 1.4 Resultaträkningen och årets resultat

1.1 Privatlivets ekonomiska modell

Ekonomi sägs ofta vara ”*läran om att hushålla med begränsade resurser*”, och begränsningarna beskrivs ofta med siffror som sätter gränser för vad som kan göras. I privatlivet faller det sig naturligt för de flesta att använda siffror på pengar för att få en bild av hur stora de begränsade resurserna är. Några använder en bankapp för att få en bild av sin privata ekonomi, men de flesta nöjer sig med mer spridda bilder som saldot på bankkontot, hur mycket man handlat för med kreditkortet, hur mycket som är kvar av månadens lön eller studiemedel och liknande.

De flesta privatpersoner kan hushålla med sina begränsade resurser genom att få siffror på tillgången på pengar. Om det blir pengar över under flera månader kan man börja söka efter resor, testa nya restauranger, förnya sin garderob eller på annat sätt öka sin konsumtion. Börjar pengarna sina veckorna innan nästa lön, inser vi att det måste bli mer nudlar, mer hemmakvällar och tvätt av gamla kläder.

Visst kan man lösa en akut penningbrist med att låna av släkt och vänner, men de flesta inser att det inte fungerar att månad efter månad låna pengar för det dagliga livet. Ekonomin tvingar oss förr eller senare att anpassa storleken på de pengar vi gör av med till inflödet av pengar.

Att låna för att köpa bil, bostad eller annat som kan användas under en längre tid känns naturligt för de flesta. Vi gör oss åtminstone en intuitiv bild av konsekvenserna för det dagliga livet när en del av de pengar som kommer in i framtiden är uppbokade för att betala ränta och amortering på lånet. Om inte inflödet av pengar ökar i framtiden inser vi att det dagliga livet måste stramas åt och bli billigare.

I privatlivet har vi god kunskap om vad som hänt som påverkar vår ekonomiska ställning. Om vi nyligen köp en ny TV blir vi inte oroade om vi ser ovanligt låga nivåer på bankkontot. Vi vet att det är flera år tills nästa TV-köp och vi kan fortsätta att leva på vanligt sätt med ett visst sparande.

Om du funderar lite kring exemplen ovan så ser du att vi visserligen tittar på siffror på vad som **redan har hänt**, men vi använder dessa siffror för att göra prognoser om framtiden. Om siffrorna visar att du har ont om pengar kan du sällan göra något åt det, gjort är gjort. Vad du däremot kan göra är att

planera för framtiden så att inte samma situation uppstår igen. Den grundsatsen gäller i privatlivet men är också central för företag. Med fackspråk uttrycks det med begreppet prognosrelevans.

Prognosrelevans:

De siffror som beskriver vad som har hänt,
ska utformas så att vi kan bedöma framtiden.

I privatlivet behöver vi inte specialutforma de ekonomiska siffrorna för prognoser. Vi har god kunskap och överblick över vad som hänt och kan använda den kunskapen när vi bedömer siffrorna. I exemplet med en ny TV utnyttjar vi vår bredare kunskap för att göra lugna prognoser trots de vikande penningssiffrorna. Om det hade varit det vanliga vardagslivet som orsakat samma minskning på bankkontot hade slutsatsen blivit planer för billigare vardagar i fortsättningen.

I privatlivet kan vi alltså kombinera råa siffror med vår goda kunskap om vad som hänt. I ett företag finns sällan samma goda kunskaper om, och översikt över verksamheten. Här finns större behov av att siffrorna utformas så att de i sig själva är lämpliga för att gissa om framtiden. Intressenter som ägare, banker och andra utanför företaget är i hög grad utelämnad till att bedöma framtiden på basis av de siffror som presenteras.

Företag använder en komplex ekonomisk modell där måttet *resultat* står i fokus. Trots ett yrkesliv inom företagsekonomi har jag aldrig känt behov av att beräkna om jag själv gått med vinst eller förlust under ett år. Allt jag behövt för att "*hushålla med mina begränsade resurser*" har varit uppgifter om mina pengar. I nästa avsnitt ska jag försöka förklara varför företag inte kan nöja sig med att bara ta fram bilder av företagets pengar in och pengar ut.

1.2 Företagens ekonomiska modell

Låt oss inleda med en parallell till TV-inköpet ovan. Säg att ett företag har köpt in en ny förpackningsmaskin för 1 200 tkr och att företaget använde sina egna pengar för inköpet. Om vi tillämpar privatlivets fokus på pengar skulle företaget kunna beskriva det som hänt med:

En utbetalning på 1 200 tkr

Den beskrivningen är helt korrekt, men på det lokala bankkontoret, som lånat ut flera miljoner till företaget, skulle man kunna bli oroad. "*Börjar det gå dåligt för vår kund, pengarna i företaget verkar minska i snabb takt?*" Som utomstående har man fått en dålig bild av vad som hänt om man vill gissa om framtiden för företaget. Företagsledningen känner ingen oro, för man vet att minskningen av pengar beror på maskininköpet, men den kunskapen finns inte utanför företaget.

Omgivningen skulle få en mycket tydligare bild av vad som hänt om företaget istället rapporterar:

Vi har köpt av en maskin för 1 200 tkr som beräknas hålla i sex år, och
Vi har betalat 1 200 tkr.

Folket på det lokala bankkontoret och övriga intressenter skulle med den senare rapporten ha bättre möjligheter att bedöma företagets framtid. Man skulle veta att den stora utbetalningen inte återkommer förrän om sex år. Mycket annat är fortfarande oklart om företagets framtid, men lite bättre skulle prognoserna kunna bli.

Nu kan ju inte stora företag som Ericsson, Volvo och andra skicka ut tjocka böcker där man på rad efter rad beskriver allt som har hänt i företaget på liknande sätt. Man måste slå samman exempelvis

alla maskininköp för att intressenter ska kunna få en överblick över de ekonomiska händelserna, och man måste därför hitta en form där själva siffrorna kan berättar mer om vad som hänt.

1.2.1 Modellens termer och begrepp

Med start under industrialismen växte det fram en begreppsapparat som har blivit vida accepterad och som är lagfäst i många länder. I de kommande delavsnitten ska vi steg för steg ta upp de centrala begrepp som används av företag för att berätta vad som hänt. Följande fyra grundbegrepp och två kombinationsbegrepp är helt fundamentala för att du ska kunna läsa och tolka företagens berättelser:

- TILLGÅNGAR
- SKULDER
- INTÄKTER
- KOSTNADER
- EGET KAPITAL = TILLGÅNGAR MINUS SKULDER
- RESULTAT = INTÄKTER MINUS KOSTNADER

I det här inledande avsnittet ska vi ge en första övergripande presentation av grundmodellen. Det kan vara svårt att få full förståelse för de ekonomiska begreppen och sambanden vid en första presentation, men med en serie exempel kommer följande avsnitt att belysa hur modellen fungerar, vad de nya begreppen betyder och hur respektive siffror ska tolkas.

I teoriböcker om redovisning finns mer precisa definitionerna av begreppen, just nu nöjer vi oss med följande mer intuitiva definitioner:

GRUNDBEGREPP:

- Tillgångar** är allt vad företaget kontrollerar som har ett värde.
Skulder är företagets åtaganden att i framtiden betala till utomstående.
Intäkter är de ökningar av nettot mellan tillgångar och skulder som inträffat under en period.
Kostnader är de minskningar av nettot mellan tillgångar och skulder som inträffat under en period.

KOMBINATIONSBEGREPP:

- Eget kapital** är skillnaden mellan tillgångar och skulder. Sett med ägarögon är det egna kapitalet en siffra på hur mycket av företagets värde som tillhör ägarna.
Resultat är skillnaden mellan intäkter och kostnader. Sett med ägarögon är resultatet en siffra på hur mycket företagets verksamhet gett ägarna under perioden.

Kombinationsbegreppen innehåller ingen ny information utan är bara namn på den matematiska skillnaden mellan respektive grundbegrepp. Alla företag måste minst en gång om året sammanställa en lista över vilka tillgångar och skulder man har och visa mellanskillnaden som eget kapital. Denna

lista kallas BALANSRÄKNING. På samma sätt ska alla företag ska minst en gång per år sammanställa en lista över den gångna periodens intäkter och kostnader och summera fram ett resultat. Denna lista kallas RESULTATRÄKNING.

Observera att balansräkningens tillgångar och skulder är en ögonblicksbild av företaget, och är bara giltig för en viss tidpunkt. Resultaträkningens intäkter och kostnader gäller däremot en hel period, ofta en period om ett år.

I privatlivet ligger fokus på vad som händer med *pengarna*. Den företagsekonomiska modellen tar ett bredare perspektiv och mäter vad som händer med alla tillgångar och alla skulder, och lägger istället fokus på *resultatet*. Kärt barn har många namn, så ofta används termerna *vinst* för positiva resultat och *förlust* för negativa resultat. I sammandrag kan man beskriva den företagsekonomiska modellen i följande steg:

1. Mät hur händelser i verksamheten påverkar storleken på företagets tillgångar och skulder.
2. Om händelsen innebär att nettot mellan tillgångar och skulder **ökar** så notera ökningen som intäkt. Om händelsen innebär att nettot mellan tillgångar och skulder **minskar** så notera minskningen som kostnad.
3. Summera skillnaden mellan intäkter och kostnader och rapportera resultatet till intressenterna.

I fortsatta avsnitt ska vi behandla hur ett antal typiska händelser beskrivs i företagets ekonomiska modell.

1.2.2 Investeringar

Begreppet tillgångar inkluderar privatlivets pengar i olika former men är mycket vidare. Det innehåller mark, byggnader, lager, fordringar, rättigheter och annat. Allt som kan säljas på en marknad eller som kan ge företaget pengar när det används.

Hur stora tillgångar ett företag har varierar ofta dag för dag. Just nu finns varor i vårt lager, lite senare har varorna sålts och blivit fordringar på kunder och lite senare, när kunderna betalat, finns det pengar på vårt bankkonto. När företaget rapporterar hur stora tillgångar man har så måste man bestämma en viss dag, till och med ett visst klockslag som rapporten ska avse. Det förekommer att företag rapporterar varje månad eller varje kvartal, men så här i början av boken tar vi fasta på den tidsperiod då alla företag måste rapportera, nämligen årsvis. Alla företag ska alltså rapportera hur stora tillgångar man har vid årets början och vid årets slut.

Låt oss återvända till exemplet med ett köp av en maskin från föregående avsnitt:

Exempel 1

Vi har köpt en maskin för 1 200 tkr som beräknas hålla i sex år, och
Vi har betalat 1 200 tkr från vårt bankkonto.

Vi antar att detta köp gjordes alldeles i slutet av fjolåret. Vad händer med företagets tillgångar just när köpet görs?

Tillgången pengar på bankkontot	minskar med 1 200 tkr
<u>Tillgången maskiner</u>	<u>ökar med 1 200 tkr</u>

Ändring av tillgångarna

+/- noll

Här blir skillnaderna mellan privatlivets ekonomi och företagets ekonomi uppenbara. I privatlivets penningtänkande skulle händelsen vara negativ, en utbetalning på 1 200 tkr. När vi använder företagets ekonomiska begrepp blir bilden att allt som hände var att en tillgång byts ut mot en annan tillgång. Nettoeffekten vid själva köpet är alltså "plus-minus-noll", lite slarvigt uttryckt kan man säga att själva köpet är "gratis". Uppoffringen som företaget gör när man köper en maskin visar sig först under kommande år.

Låt oss titta på hur företaget beskriver maskinen när det aktuella året är slut. Då finns en ett år gammal maskin i företaget som köptes i slutet av fjolåret för 1 200 tkr. Värdet på den begagnade maskinen kan näppeligen vara lika stort som priset på en ny maskin. I alla normala fall räknar företagen med lika stora årliga värdeminskningar under den tid maskinen beräknas vara användbar. Maskinen kommer alltså att minska i värde med 1/6-del varje år.

Tillgången maskiner vid årets slut = $1\,200 - 1/6 \times 1\,200 =$	1 000 tkr
<u>Tillgången maskiner vid årets början</u>	<u>1 200 tkr</u>
Minskning av tillgångar under året = Kostnad	200 tkr

Nästa år blir bilden den samma:

Tillgången maskiner vid nästa års slut = $1\,000 - 1/6 \times 1\,200 =$	800 tkr
<u>Tillgången maskiner vid nästa års början</u>	<u>1 000 tkr</u>
Minskning av tillgångar under året = Kostnad	200 tkr

När sex år har gått kommer maskinen att ha försvunnit som tillgång och företaget har visat en tillgångsminskning med 200 tkr varje år.

Privatlivets rapport med ett minus på 1 200 tkr i slutet på förra året, ersätt i företaget med ett minus på 200 tkr varje år sex år framåt. För att markera att företagets minussiffror inte är minus för pengar, utan minus för det vidare begreppet tillgångar har man valt *kostnader* som en egen term för tillgångsminskningar.

En språklig oklarhet.

Ordet kostnader används tyvärr i två olika betydelser. I dagligt tal använder vi ofta ordet kostnad för priset på en vara eller tjänst, och även inom företag kan ordet kostnad användas i den betydelsen. Att fråga "Vad kostade förpackningsmaskinen" är en helt begriplig fråga, och svaret skulle vara 1 200 tkr. Men i årsredovisningar och andra ekonomiska rapporter betyder kostnad minskning av värden i företaget, och förpackningsmaskinens kostnad är 200 tkr per år.

Fokus i privatlivets ekonomi ligger på pengar medan företagen fokuserar på verksamhetens resultat. Eftersom resultat = intäkter minus kostnader kommer förpackningsmaskinens årliga kostnader på 200 tkr att vara minskningar av företagets resultat

Förpackningsmaskinen i privatekonomi: Förpackningsmaskinen i företagets ekonomi:

	Pengar	Resultat
Ifjol	- 1 200 tkr	+/- 0 tkr
I år	0 tkr	- 200 tkr
År 2	0 tkr	- 200 tkr
År 3	0 tkr	- 200 tkr
År 4	0 tkr	- 200 tkr

År 5	0 tkr	- 200 tkr
År 6	0 tkr	- 200 tkr

På vilket sätt är företagets modell bättre för att bedöma framtiden?

Om företaget enbart skulle rapportera om pengar skulle intressenterna vart sjätte år se en stor negativ utbetalning när företaget skaffar maskinutrustning för förpackningen av produkter. Använder man den företagsekonomiska rapportmodellen skulle intressenterna få årliga rapporter om kostnader för förpackningsmaskinen under hela dess livslängd. Som utomstående intressent som inte vet varför var sjätte år innebär en stor utbetalning, är det mycket lättare att bedöma företagets ekonomi om man får inköspriset utslaget på de sex år maskinen kan användas.

I generella termer kommer företaget att visa följande för ett år:

RESULTATRÄKNING FÖR ÅRET

Kostnader

Avskrivningar = årets värdeminskning av maskiner och inventarier

BALANSRÄKNING VID ÅRETS SLUT

Tillgångar

Maskiner och inventarier = inköspris minus årets och tidigare års värdeminskning

2.2.3 Lån, amortering och ränta

Exempel 2 – början av år 1

År 1 tar företaget ett banklån på 900 tkr. Lånet ska amorteras på tre år och löper med en ränta på 8%. Pengarna sätts in på företagets bankkonto.

I privatlivet skulle den händelsen ha visats som en ökning av pengarna med 900 tkr. Om vi bara rapporterade pengar skulle en utomstående ha svårt att se om penningökningen berodde på ökad försäljning eller som i detta fall på ett lån. Företagens ekonomimodell ger en tydligare bild:

Tillgången Pengar ökar med	900 tkr
Skulden Banklån ökar med	900 tkr

Nettot mellan tillgångar och skulder varken ökar eller minskar, vilket betyder att det varken uppkommer intäkter eller kostnader och att effekten på företagets resultat är plus minus noll.

Exempel 2 – slutet av år 1

I början av år 1 tog företaget ett banklån på 900 tkr. Lånet ska amorteras på tre år och löper med en ränta på 8%. Nu i slutet av år 1 betalar företaget 300 tkr som amortering och $900 \text{ tkr} \times 8\% = 72 \text{ tkr}$ som ränta till banken.

Privatekonomiskt sker en utbetalning för ränta och amortering på $300 \text{ tkr} + 72 \text{ tkr} = 372 \text{ tkr}$. Många upplever amorteringen som något negativt, den minskar utrymmet för trevlig privat konsumtion. I den företagsekonomiska modellen är en amortering helt neutralt:

Tillgången Pengar minskar med	300 tkr
Skulden Banklån minskar med	300 tkr

Eftersom ägarnas förmögenhet i företaget, dvs nettot mellan tillgångar och skulder är oförändrat är amorteringen ingen kostnad och effekten på företagets resultat är plus minus noll. Lägg märke till skillnaden mot betalningen av ränta:

Tillgången Pengar minskar med	72 tkr
Skulden Banklån påverkas inte	0 tkr

Här minskar nettot mellan tillgångar och skulder med 72 tkr och räntebetalningen beskrivs som en kostnad på 72 tkr vilket minskar företagets resultat. Under de kommande två åren blir amorteringen 300 tkr/år medan räntan successivt minskar:

Räntebetalning år 2 = $8\% \times (900 \text{ tkr} - 300 \text{ tkr}) =$	48 tkr
Räntebetalning år 3 = $8\% \times (900 \text{ tkr} - 300 \text{ tkr} - 300 \text{ tkr}) =$	24 tkr

Om vi tittar på hela låneperioden är det stora skillnader mellan privatlivets siffror och företagets sätt att beskriva lånet:

	<i>Lånet i privatekonomi:</i>	<i>Lånet i företagens ekonomi:</i>
	Pengar	Resultat
År 1	+ 900 – 372 = + 528 tkr	- 72 tkr
År 2	- 348 tkr	- 48 tkr
År 3	- 324 tkr	- 24 tkr
Summa	- 144 tkr	- 144 tkr

På vilket sätt är företagens modell bättre för att bedöma framtiden?

För en utomstående intressent blir privatekonomins svängiga siffror svåra att tolka och använda för att dra ut trender. En stor positiv effekt år 1 och stora negativa poster år 2 och 3 ger liten vägledning för vad som kan komma i framtiden.

Den företagsekonomiska modellen neutraliserar själva lånet och amorteringarna. Ett nytt lån blir ingen intäkt och amorteringarna blir ingen kostnad. Räntebetalningarna blir kostnader och minskar resultatet, men de kostnaderna möter de intäkter som företaget kan skapa med de pengar man lånat från banken.

Ett vanligt misstag

Det händer att det privatekonomiska tänkandet smittar ned tankegången i den företagsekonomiska modellen. I privatlivet är amortering ofta något negativt, att betala tillbaka studielån eller bostadslån betyder minskat utrymme för trevliga aktiviteter i privatlivet. Om du funderar på att köpa en bostad är de amorteringar du måste göra en väsentlig post i kalkylen över det som ofta kallas "månadskostnad" för den nya bostaden. Kanske är det därför som några tänker fel och tror att amorteringar borde räknas in bland företagets kostnader.

Håll fast vid grunddefinitionen att kostnader alltid är minskningar av nettot mellan tillgångar och skulder. Vid en amortering minskar tillgångarna, men skulderna minskar med samma belopp, så nettot mellan tillgångar och skulder är oförändrad och därför är en amortering **inte** en kostnad.

I generella termer kommer företaget att visa följande:

RESULTATRÄKNING FÖR ÅRET

Räntekostnader = summan av alla räntor som gäller det aktuella året

BALANSRÄKNING VID ÅRETS SLUT

Skulder

Banklån =

den del av lån som ännu inte amorterats

1.2.4 Försäljning

Exempel 3

Vårt företag har utfört en tjänst och skickar den 5:e maj en faktura till kunden. Fakturan lyder på 25 tkr och ska betalas inom 30 dagar.

I det här fallet är det ingen stor skillnad mellan privatekonomi och företagets ekonomimodell. Den skillnad som finns handlar om **när** försäljningen görs. I privatlivet väntar vi ofta tills pengarna kommit, dvs i början av juni, medan företaget ska redovisa + 25 tkr redan när företaget postar fakturan.

Motivet för att redovisa försäljningen redan när fakturan skickas är åter igen prognosrelevans. Känn efter vilken av följande två uppgifter som vore bäst för att göra en prognos över företagets försäljning under nästa år:

Summan av årets fakturor till kunder	1 000 tkr
Summan av betalningar från kunder under året	920 tkr

En nackdel med betalningssiffran är att den inte innehåller försäljningen under december detta år. De flesta kunder väntar med att betala tills 30 dagar har gått, så betalningarna för fakturorna vi skickat under december kommer först nästa år. I gengäld innehåller betalningssiffran betalningar för försäljningen under december ifjol, men det är en äldre och mindre aktuell siffra. En annan nackdel med betalningssiffran är att den kan bli mer slumpmässig då den exempelvis påverkas av om en större kund väljer att betala straxt före eller efter årsskiftet. Skattemyndigheten, ekonomichefer, revisorer och alla andra har enats om att summan av faktureringen är bättre för prognosändamål och slagit fast att intäkter uppstår när fakturor postas.

När fakturan skickas den 5:e maj:

Tillgången Kundfordringar ökar med 25 tkr

Då ingen annan tillgång minskar och heller ingen skuld ökar:

Intäkt Försäljning 25 tkr

När fakturan betalas den 5:e juni:

Tillgången Kundfordringar minskar med 25 tkr

Tillgången Bankkonto ökar med 25 tkr

Observera att det inte uppstår några intäkter i juni när fakturan betalas. Du känner igen intäkter på att nettot mellan tillgångar och skulder ska öka. Vid betalningen minskar en tillgång och en annan tillgång ökar med samma belopp. Nettot är alltså oförändrat och då har varken intäkter eller kostnader uppkommit.

I generella termer kommer företaget att visa följande:

RESULTATRÄKNING FÖR ÅRET

Försäljningsintäkter = summan av alla fakturor som skickats till kunder under året

BALANSRÄKNING VID ÅRETS SLUT

Tillgångar

Kundfordringar = summan av de fakturor som kunderna ännu inte betalat

Vad händer vid försäljning till konsumenter i en butik?

När kunderna betalar direkt med Swich, kort eller kontanter finns ingen komplikation kring när försäljningen sker. En ICA Nära butik som sålt för 90 tkr under dagen redovisar intäkt samma dag:

Tillgången Bankkonto ökar med	90 tkr
<i>Då ingen annan tillgång minskar och heller ingen skuld ökar:</i>	
Intäkt Försäljning	90 tkr

1.2.5 Inköp

Exempel 4

Vårt företag köper in annonser på en plattform för sociala medier. Den 10:e augusti får företaget en faktura för annonser. Fakturan lyder på 14 tkr och ska betalas inom 30 dagar.

Även här har kravet på prognosrelevans lett till att företagen redovisar ett inköp den dag fakturan från leverantören kommer till vårt företag. Tills vi betalar fakturan har vi en skuld till leverantören.

När fakturan kommer den 10:e augusti:

Skulden Leverantörsskulder ökar med	14 tkr
<i>Då ingen annan tillgång ökar och heller ingen annan skuld minskar:</i>	
Kostnad Annonskostnader	14 tkr

När fakturan betalas den 10:e september:

Tillgången Bankkonto minskar med	14 tkr
Skulden Leverantörsskulder minskar med	14 tkr

Observera att det inte uppstår någon kostnad i september när fakturan betalas. Du känner igen kostnader på att nettot mellan tillgångar och skulder ska minska. Vid betalningen minskar en tillgång och en skuld minskar med samma belopp. Nettot är alltså oförändrat och då har varken intäkter eller kostnader uppkommit.

I generella termer kommer företaget att visa följande:

RESULTATRÄKNING FÖR ÅRET

Annonskostnader = summan av alla fakturor för annonser under året

BALANSRÄKNING VID ÅRETS SLUT

Skulder

Leverantörsskulder = summan av de fakturor från leverantörer som vi ännu inte betalat

1.2.6 Inköp som lagras

Exempel 5

Vårt företag säljer skor i en webbutik. Den 15:e april får företaget en faktura på inköpet av ett parti sandaler. Fakturan lyder på 120 tkr och ska betalas inom 30 dagar. Varorna sorteras in på företagets lager.

Som du har sett i tidigare exempel ska företaget registrera inköpet den 15:e april då fakturan för köpet kommer till företaget. Men eftersom de inköpta skorna läggs in i lager så uppstår en ny tillgång vid inköpet:

När fakturan kommer den 15:e april:

Skulden Leverantörsskulder ökar med	120 tkr
Tillgången Varulager ökar med	120 tkr

Kontentan av inköpet är att en skuld ökar och en tillgång ökar med 120 tkr, nettot mellan tillgångar och skulder är då oförändrat och företaget har inga kostnader just nu. Inte heller uppkommer någon kostnad när företaget betalar fakturan:

När fakturan betalas i mitten av maj:

Skulden Leverantörsskulder minskar med	120 tkr
Tillgången Bankkonto minskar med	120 tkr

Här minskar både skulder och tillgångar med 120 tkr och nettot mellan tillgångar och skulder är oförändrat, alltså varken intäkt eller kostnad. Men i långa loppet kan det rimligen inte vara "gratis" att köpa in skor för 120 tkr. Företagets syfte med inköpet är inte att behålla sandalerna för eget bruk, utan att successivt sälja skorna till kunder. När så sker kommer lagret att minska och företaget redovisar kostnader:

Under slutet av april säljs hälften av de inköpta sandalerna för sammanlagt 80 tkr:

När april månad är slut har hälften av lagret av sandaler lämnat företaget och 80 tkr har kommit in på företagets bankkonto via kortbetalningar från kunder. Ett alternativ vore att visa nettot av dessa båda händelser, lagerminskningen och ökningen av pengar från kunderna. Men etablerad praxis är att separera det positiva och det negativa när det handlar om företagets normala inköp och försäljning av varor. Försäljningen under andra halvan av april beskrivs på följande två sätt:

Försäljningen under slutet av april:

Tillgången Bankkonto ökar med	80 tkr
<i>Eftersom vi behandlar minskningen av lager som en egen händelse kommer inga andra tillgångar och skulder att ändras</i>	
Intäkt Försäljningsintäkter	80 tkr

Det negativa med försäljningen redovisas som en separat händelse:

Försäljningen under slutet av april:

Tillgången Varulager minskar med hälften av 120 tkr =	60 tkr
<i>Eftersom vi behandlar försäljningen som en egen händelse kommer inga andra tillgångar och skulder att ändras</i>	
Kostnad sålda varor	60 tkr

I generella termer kommer företaget att visa följande för ett år:

RESULTATRÄKNING FÖR ÅRET

Försäljningsintäkter =	försäljningspriser x såld volym
Kostnad sålda varor	inköpspris x såld volym

BALANSRÄKNING VID ÅRETS SLUT

Tillgångar

Varulager =	inköpspris x kvarvarande varor
-------------	--------------------------------

Skulder

Leverantörsskulder	summa inköpsfakturor som ännu inte betalats
--------------------	---

På vilket sätt är företagens modell bättre för att bedöma framtiden?

En stor del av företagets resultat skapas av att företaget säljer varor för ett högre pris än varornas inköpspris. För att utomstående intressenter ska kunna läsa av trender är det viktigt att intäkter och kostnader beräknas för samma volym, och som du ser ovan så kommer både intäkter och kostnader alltid att avse de **sålda** volymerna. Att basera prognoser på en jämförelse mellan försäljningsvolym och inköpsvolym är ett mycket sämre alternativ.

Nyckeln i den ekonomiska modellen är att registrera in- och utleveranser i lagret. Inköp av varor blir neutralt för resultatet och orsakar inga kostnader utan en ökning av tillgången varulager. När varor säljs minskar lagret och lagerminskningen resulterar i kostnader.

Av praktiska skäl används inte modellen att registrera lager av inköpta varor för mindre väsentliga förbrukningsvaror. Om företaget köper in papper till skrivare och kopiatorer väljer de flesta företag att inte hålla reda på användningen av papper. Här bortser man från lagret av papper och betraktar inköpet som en kostnad. Det får inte "kosta mer än det smakar" att administrera den ekonomiska modellen.

1.3 Sammanfattning om företagets ekonomiska modell

Grundidén i företagets ekonomiska modell är att hålla reda på vad som händer med företagets tillgångar och skulder, och registrera intäkter och kostnader när nettot mellan tillgångar och skulder ändras. För att ge en överblick av modellen ska vi här gå igenom de olika typer av händelser som kan inträffa:

Ändringar av tillgångar och skulder	Effekt på företagets resultat
EN TILLGÅNG ÖKAR: <ul style="list-style-type: none"> OCH EN ANNAN TILLGÅNG MINSKAR Ex. <i>Köp av en maskin</i> Maskiner ökar och Bankkonto minskar 	--
<ul style="list-style-type: none"> OCH EN SKULD ÖKAR Ex. <i>Nytt banklån</i> Bankkonto ökar och Banklån ökar 	--
<ul style="list-style-type: none"> INGEN ANNAN TILLGÅNG ELLER SKULD ÄNDRAS Ex. <i>Försäljning till kund</i> Kundfordringar ökar 	INTÄKT
EN TILLGÅNG MINSKAR: <ul style="list-style-type: none"> OCH EN ANNAN TILLGÅNG ÖKAR Ex. <i>En kund betalat en tidigare faktura</i> Kundfordringar minskar och Bankkonto ökar 	--
<ul style="list-style-type: none"> OCH EN SKULD MINSKAR Ex. <i>Amortering av banklån</i> Bankkonto minskar och Banklån minskar 	--
<ul style="list-style-type: none"> INGEN ANNAN TILLGÅNG ELLER SKULD ÄNDRAS Ex. <i>Löneutbetalning till anställda</i> Bankkonto minskar 	KOSTNAD

Ändringar av tillgångar och skulder	Effekt på företagets resultat
EN SKULD ÖKAR: <ul style="list-style-type: none"> OCH EN ANNAN SKULD MINSKAR Ex. En checkkredit omvandlas till inteckningslån Inteckningslån ökar och Checkkredit minskar 	--
<ul style="list-style-type: none"> OCH EN TILLGÅNG ÖKAR Ex. <i>Inköp av varor på kredit</i> Leverantörsskulder ökar och Varulager ökar 	--
<ul style="list-style-type: none"> INGEN ANNAN TILLGÅNG ELLER SKULD ÄNDRAS Ex. <i>En faktura för teletjänster inkommer</i> Leverantörsskulder ökar 	KOSTNAD
EN SKULD MINSKAR: <ul style="list-style-type: none"> OCH EN ANNAN SKULD ÖKAR Ex. En checkkredit omvandlas till inteckningslån Checkkredit minskar och Inteckningslån ökar 	--
<ul style="list-style-type: none"> OCH EN TILLGÅNG MINSKAR Ex. <i>Amortering av banklån</i> Banklån minskar och Bankkontot minskar 	--
<ul style="list-style-type: none"> INGEN ANNAN TILLGÅNG ELLER SKULD ÄNDRAS Ex. <i>Dollarkursen har ändrats så att ett lån i US-dollar blir mindre i svensk valuta</i> Låneskuld minskar 	INTÄKT

1.4 Resultaträkningen och årets resultat

De intäkter och kostnader som uppkommer under en period summeras och presenteras i en resultaträkning. De finns regler för vilka poster som ska finnas i en officiell resultaträkning, men för internt bruk kan företaget väljs fritt hur intäkter och kostnader ska presenteras. En bärande princip, både internt och officiellt är att gruppera intäkter och kostnader efter *orsaken* till att de har uppkommit.

Bland intäkterna är den helt dominerande orsaken att företaget sålt varor eller tjänster till kunder, och i normala fall summerar man alla dessa intäkter under perioden och visar siffran under rubriken *Försäljningsintäkter*. Om det är av intresse kan man självklart dela upp försäljningsintäkterna efter olika varugrupper, efter olika försäljningskanaler som webbshop och återförsäljare eller liknande.

En annan orsak till intäkter kan exempelvis vara att företaget lånat ut pengar till större kunder och får räntebetalningar. Dessa belopp visas ofta under rubriken *Ränteintäkter*.

Företag som säljer fysiska produkter visar kostnaden för de varor som sålts under rubriken *Kostnad sålda varor*, *Varukostnad* eller liknande. Att företaget anställt personal orsakar kostnader i form av löner, sociala avgifter, utbildning och liknande. Ofta samlas allt under rubriken *Personalkostnader* eller *Lönekostnader*. Tillgångar som kan användas i flera år men som successivt minskar i värde orsakar kostnader. Standardrubriken för dessa kostnader är *Avskrivningar*.

Hur detaljerat man ska specificera efter orsaken till kostnader för lokaler, marknadsföring, kommunikation, forskning och utveckling, energiförbrukning och liknande är en smaksak. Ofta sammanfattas olika kostnader under rubriken *Omkostnader*, *Övriga kostnader* eller liknande. De flesta företag har tagit upp lån som orsakar *Räntekostnader*. I vissa juridiska företagsformer som enskild firma och handelsbolag betalar ägarna skatt för vinster som uppstått i företaget. Andra företag som aktiebolag betalar skatt som företag och tar med *Skattekostnader* i resultaträkningen.

Exempel på en resultaträkning:

RESULTATRÄKNING FÖR PERIODEN 1/1 – 31/12 ÅR 202X	
Försäljningsintäkter	1 290 tkr
Ränteintäkter	<u>20 tkr</u>
<i>Summa intäkter</i>	1 310 tkr
Kostnad sålda varor	230 tkr
Personalkostnader	340 tkr
Avskrivningar	80 tkr
Omkostnader	270 tkr
Räntekostnader	<u>70 tkr</u>
Summa kostnader	990 tkr
<i>Årets resultat</i>	<i>+ 320 tkr</i>

Slutsumman i resultaträkningen, *årets resultat*, är den mest centrala siffran i företagets ekonomi.

Resultatet visar hur periodens verksamhet påverkat företaget. Om resultatet är en vinst så anger den hur mycket nettot mellan företagets tillgångar och skulder har vuxit, om resultatet är en förlust anger den hur mycket nettot mellan företagets tillgångar och skulder minskat. Alla intressenter reagerar på siffran på årets resultat:

Ägarna

ser resultatet som en siffra på hur deras förmögenhet i företaget ökat eller minskat. Resultatet blir den ersättning ägarna får för att de satsat pengar i företaget, en viktig siffra för att kunna dra ut trender för framtidens resultat.

Långgivare

får ingen del i resultatet men kan lättare göra prognoser över företagets förmåga att betala räntor och amorteringar i fortsättningen.

Anställda

får heller ingen del av resultatet (om det inte finns ett bonusprogram), men goda vinster signalerar god anställningstrygghet och utrymme för tuffa lokala löneförhandlingar.

Kunder och leverantörer

använder företagets resultat för att kunna bedöma hur stabil affärspartner företaget kan vara i framtiden.

Skatteverket och övriga myndigheter

får del av resultatet då det är basen för vad företaget eller ägarna ska betala i skatt efter diverse justeringar.

Offentligheten

Tidningar och andra massmedia rapporterar och kommenterar de stora börsbolagen resultat och företagsledningens framtid i bolaget ifrågasätts om bolaget rapporterar stora negativa resultat.

Om man vill beskriva företagets utveckling med en enda siffra så är det självklara valet årets resultat. För oinvidiga kan innebörden i ett företags resultat vara lite oklar. I privatlivet är fokus på pengar, och ekonomisk framgång synliggörs genom att en person har välfyllda bankkonton och aktiedepoter. Men för gemene man är det mer oklart var ett företags resultat finns i den verkliga världen. Som du sett i tidigare avsnitt är resultatet skillnaden mellan intäkter och kostnader, och intäkter är ökning och kostnader är minskningar av nettot mellan företagets tillgångar och skulder. Men lika fullt kan man ställa sig frågan, var finns vinsten på 320 tkr i exempelföretaget ovan? Kan man fysiskt se vinsten någonstans i företaget?

Någon kanske föreslår att vi ska söka efter vinsten på företagets bankkonto. Borde inte bankkontot ha ökat om företaget gått med vinst? Svaret är ett entydigt NEJ! Just nu har vi inte fått några uppgifter om mängden pengar i bolaget, men jag har tjuvkikad i företagets räkenskaper och saldot på företagets bankkonto har minskat med 40 tkr under det aktuella året. Årets resultat är alltså något annat än pengar.

Svaret på frågan var årets vinst finns någonstans rent fysiskt ligger i grundidén i den ekonomiska modellen. Istället för att som privatpersoner fokusera på pengar lägger modellen fokus på nettot mellan **alla** tillgångar och **alla** skulder. Om vi vill se vinsten rent fysiskt måste vi genomföra följande lite komplicerade operation:

- Göra ett studiebesök den 1/1 och se alla tillgångar i företaget och alla skuldpaper
- Göra om studiebesöket när året är slut den 31/12 och återigen titta på alla tillgångar och alla skulder.

Vid det senare studiebesöket skulle vi se att tillgångarna minus skulderna var 320 tkr större än vid besöket vid årets början. Vi kan inte peka ut vinsten i någon särskild tillgång som ökat eller skuld som minskat. Poängen med att mäta resultat istället för pengar är att vi tar ett helhetsperspektiv på företaget. Företagets värde för ägarna har ökat med 320 tkr och då mäter vi alla tillgångar och alla skulder. Den fysiska verkligheten av ett resultat på 320 tkr finns i den tillväxt av nettot mellan tillgångar och skulder som skett under året.

Det är upp till ägarna att besluta om vad som ska ske med den värdetillväxt som årets resultat representerar. Ägarna kan välja att låta värdetillväxten stanna i företaget eller att överföra hela eller delar av värdetillväxten till sina privata konton. När ägaruttaget sker så görs det med pengar, och skulle företaget inte ha tillräckligt med pengar, kan det lösas genom att företaget tar upp nya lån. Vinsten, resultatet som sådant finns inte som pengar, men om företaget lånar upp pengar kan ägarna ta ut ett belopp som motsvarar årets resultat.

Om ägarna inte tar ut hela vinsten kommer ett företag som går med vinst att växa i värde för ägarna. Tillväxten kan ske genom att summa tillgångar blir större eller genom att företagets skulder krymper. Ett företag som går med förlust skrumprar däremot ihop, tillgångarna minskar i värde eller så ökar skulderna. Under ett antal år kan företaget överleva genom att ständigt öka skulderna, men förr eller senare kommer tänkbara långivarna att vägra nya lån och företagets saga är all. Företagets resultat är alltså en viktig indikator för att bedöma företagets framtid. Ett enskilt år med förlust är en varningssignal, men ingen dödsdom. Men för att överleva på lång sikt måste företaget förr eller senare kunna redovisa åtminstone nollresultat.